Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 19ης Μαρτίου 2015 [1]

Υπόθεση C-398/13 P

Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ.
κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ.λπ.

«Αίτηση αναιρέσεως — Κανονισμός (ΕΕ) 737/2010 — Κανονισμός (ΕΚ) 1007/2009 — Εμπόριο προϊόντων φώκιας — Απαγόρευση διαθέσεως στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Εξαίρεση υπέρ των κοινοτήτων Inuit — Επιλογή ορθής νομικής βάσεως — Γενική αρμοδιότητα εναρμονίσεως της εσωτερικής αγοράς (άρθρο 95 ΕΚ) — Θεμελιώδη δικαιώματα — Διεθνές δίκαιο — Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών»

I – **Εισαγωγή**

1. Μπορούσε ο νομοθέτης της Ένωσης, κατά το έτος 2009, να στηριχθεί στο άρθρο 95 ΕΚ (νυν άρθρο 114 ΣΛΕΕ) προκειμένου να απαγορεύσει σε ευρεία κλίμακα τη διάθεση προϊόντων φώκιας στην εσωτερική αγορά της Ένωσης; Αυτό είναι κατ' ουσία το ζήτημα που εξετάζει το Δικαστήριο στην προκειμένη αναιρετική διαδικασία.

2. Περιττεύει μάλλον να επισημανθεί εκ νέου πόσο ευαίσθητα είναι τα νομικά ζητήματα που άπτονται της ερμηνείας και εφαρμογής του άρθρου 95 ΕΚ για την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ένωσης και κρατών μελών [2]. Πέραν του εύρους αυτής της γενικής αρμοδιότητας εναρμονίσεως της εσωτερικής αγοράς, η προκειμένη υπόθεση θέτει και ζητήματα που αφορούν τον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης. Επίσης, πρέπει να διευκρινισθούν τα αποτελέσματα τα οποία παράγει στην έννομη τάξη της Ένωσης μια διακήρυξη της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών.

3. Τα ανωτέρω ζητήματα προβάλλονται ήδη δεύτερη φορά ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης από τους Inuit Tapiriit Kanatami ως εκπροσωπούντες τα συμφέροντα των Καναδών Ινουίτ [3], καθώς και από ορισμένους άλλους μετέχοντες στη διαδικασία –ιδίως παραγωγούς και εμπόρους προϊόντων φώκιας. Δεδομένου ότι δεν μπορούσαν να ασκήσουν ευθεία προσφυγή κατά του βασικού

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Εκκρεμούν και άλλες υποθέσεις σχετικά με το άρθρο 114 ΣΛΕΕ, συγκεκριμένα οι υποθέσεις C-358/14 (Πολωνία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου), C-477/14 (Pillbox 38) και C-547/14 (Philip Morris κ.λπ.).

3 — Οι Ινουίτ είναι μια ομάδα αυτοχθόνων οι οποίοι ζουν κυρίως στις αρκτικές και υποαρκτικές περιοχές του κεντρικού και βορειοανατολικού Καναδά, στην Αλάσκα, στη Γροιλανδία, και σε τμήματα της Ρωσίας. Ο χρησιμοποιούμενος μέχρι σήμερα στην καθομιλουμένη όρος «Εσκιμώοι» υποδηλώνει, πέραν των Ινουίτ, και ορισμένες άλλες ομάδες αυτοχθόνων της Αρκτικής.

κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου[4] λόγω ελλείψεως ενεργητικής νομιμοποιήσεως[5], προσέβαλαν τον εκτελεστικό κανονισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής[6] προβάλλοντας παρεμπιπτόντως (βάσει του άρθρου 277 ΣΛΕΕ) και έλλειψη νομιμότητας του βασικού κανονισμού.

4. Το αίτημα των Inuit Tapiriit Kanatami και των ομοδίκων τους δεν έγινε δεκτό ούτε αυτή τη φορά πρωτοδίκως. Με απόφαση της 25ης Απριλίου 2013[7], το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέρριψε ως αβάσιμη τη σχετική προσφυγή ακυρώσεως. Κατά της αποφάσεως αυτής βάλλουν πλέον με την προκειμένη αίτηση αναιρέσεως.

II – **Τα σχετικά νομοθετικά κείμενα**

A – *Οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης*

5. Οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης περί της διαθέσεως προϊόντων φώκιας εντός της εσωτερικής αγοράς περιλαμβάνονται εν μέρει σε βασικό κανονισμό που εξέδωσαν το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο το 2009 (κανονισμός 1007/2009) και εν μέρει σε εκτελεστικό κανονισμό της Επιτροπής που εκδόθηκε το 2010 (κανονισμός 737/2010). Η προκειμένη διαδικασία αφορά μεν, τυπικώς, μόνον τον εκτελεστικό κανονισμό, αλλά επί της ουσίας προβάλλονται αποκλειστικώς αιτιάσεις κατά της νομιμότητας του βασικού κανονισμού.

1. Ο βασικός κανονισμός (κανονισμός 1007/2009)

6. Το αντικείμενο του κανονισμού 1007/2009 ορίζεται στο άρθρο του 1 ως εξής:

«Ο παρών κανονισμός θεσπίζει εναρμονισμένους κανόνες που αφορούν τη διάθεση προϊόντων φώκιας στην αγορά.»

7. Το άρθρο 3 του κανονισμού 1007/2009 επιγράφεται «Όροι για τη διάθεση στην αγορά» προϊόντων φώκιας και προβλέπει σχετικώς τα κάτωθι:

«1. Η διάθεση προϊόντων φώκιας στην αγορά επιτρέπεται μόνον οσάκις τα προϊόντα φώκιας προέρχονται από θήρα στην οποία εκ παραδόσεως προβαίνουν οι Inuit και άλλες κοινότητες αυτοχθόνων πληθυσμών και η οποία συμβάλλει στην επιβίωσή τους. Για εισαγόμενα προϊόντα, οι όροι αυτοί ισχύουν κατά τη στιγμή ή το σημείο εισαγωγής.

2. Κατά παρέκκλιση της παραγράφου 1:

α) επιτρέπεται η εισαγωγή προϊόντων φώκιας επίσης οσάκις έχει ευκαιριακό χαρακτήρα και αφορά αποκλειστικά αγαθά που προορίζονται για προσωπική χρήση ταξιδιωτών ή των οικογενειών τους· η φύση και η ποσότητα των αγαθών αυτών δεν πρέπει να είναι τέτοια που να υποδεικνύει ότι εισάγονται για εμπορικούς σκοπούς·

4 — Κανονισμός (ΕΚ) 1007/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, περί εμπορίου προϊόντων φώκιας (ΕΕ L 286, σ. 36).

5 — Διάταξη Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (T-18/10, EU:T:2011:419), η οποία επικυρώθηκε με την απόφαση Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625).

6 — Κανονισμός (ΕΕ) 737/2010 της Επιτροπής, της 10ης Αυγούστου 2010, για τον καθορισμό λεπτομερών κανόνων σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) 1007/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί εμπορίου προϊόντων φώκιας (ΕΕ L 216, σ. 1).

7 — Απόφαση Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-526/10, EU:T:2013:215), στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

β) επιτρέπεται επίσης η διάθεση στην αγορά προϊόντων φώκιας εφόσον προέρχονται από παραπροϊόντα θήρας, η οποία υπόκειται σε ρύθμιση δυνάμει εθνικού δικαίου και διενεργείται με αποκλειστικό σκοπό την αειφόρο διαχείριση θαλασσίων πόρων. Αυτή η διάθεση στην αγορά επιτρέπεται μόνον επί μη κερδοσκοπικής βάσεως. Η φύση και η ποσότητα των αγαθών αυτών δεν πρέπει να είναι τέτοια που να υποδεικνύει ότι διατίθενται στην αγορά για εμπορικούς σκοπούς.

Η εφαρμογή της παρούσας παραγράφου δεν πρέπει να υπονομεύει την επίτευξη του στόχου του παρόντος κανονισμού.

3. Η Επιτροπή εκδίδει σύμφωνα με τη διαχειριστική διαδικασία […] οδηγίες τεχνικού χαρακτήρα με ενδεικτικό κατάλογο των κωδικών της Συνδυασμένης Ονοματολογίας, οι οποίοι μπορεί να καλύπτουν τα προϊόντα φώκιας που υπόκεινται στο παρόν άρθρο.

4. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 3, τα μέτρα για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου τα οποία έχουν ως αντικείμενο την τροποποίηση μη ουσιωδών στοιχείων του παρόντος κανονισμού με συμπλήρωσή του, θεσπίζονται σύμφωνα με την κανονιστική διαδικασία με έλεγχο [...].»

8. Εξάλλου, κατά το άρθρο 2, σημείο 4, του κανονισμού 1007/2009, νοούνται ως «Inuit»:

«[…] αυτόχθονα μέλη της πατρίδας των Inuit, δηλαδή των αρκτικών και υποαρκτικών περιοχών στις οποίες, σήμερα ή κατά παράδοση, οι Inuit έχουν δικαιώματα και συμφέροντα ως αυτόχθονες, τα οποία αναγνωρίζονται από τους Inuit ως μέλη του λαού τους και περιλαμβάνουν τους Inupiat, Yupik (Αλάσκα), Inuit, Inuvialuit (Καναδάς), Kalaallit (Γροιλανδία) και Yupik (Ρωσία)».

9. Συμπληρωματικώς παρατίθεται και η αιτιολογική σκέψη 14 του κανονισμού 1007/2009, η οποία έχει ως εξής:

«Δεν θα πρέπει εξάλλου να επηρεάζονται αρνητικά τα στοιχειώδη οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα των κοινοτήτων Inuit, οι οποίες επιδίδονται στη θήρα φώκιας για την επιβίωσή τους. Η θήρα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον πολιτισμό και την ταυτότητα των μελών της κοινωνίας των Inuit, γεγονός το οποίο αναγνωρίζεται από τη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να επιτραπεί η διάθεση στην αγορά των προϊόντων φώκιας που προέρχονται από τη θήρα στην οποία επιδίδονται παραδοσιακά οι Inuit και άλλοι αυτόχθονες πληθυσμοί και που συμβάλλουν στην επιβίωσή τους.»

2. Ο εκτελεστικός κανονισμός (κανονισμός 737/2010)

10. Επί τη βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 4, του κανονισμού 1007/2009, η Επιτροπή εξέδωσε στις 10 Αυγούστου 2010 τον κανονισμό (ΕΕ) 737/2010 (στο εξής επίσης: εκτελεστικός κανονισμός) που περιλαμβάνει εκτελεστικές διατάξεις σχετικά με το εμπόριο προϊόντων φώκιας.

11. Το άρθρο 1 του κανονισμού 737/2010 προβλέπει τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός καθορίζει λεπτομερείς κανόνες για τη διάθεση στην αγορά προϊόντων φώκιας βάσει του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΚ) 1007/2009.»

12. Το άρθρο 3 του κανονισμού 737/2010 ορίζει τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν προκειμένου προϊόντα φώκιας που προέρχονται από το κυνήγι στο οποίο επιδίδονται οι Ινουίτ ή άλλες αυτόχθονες κοινότητες να μπορούν να διατεθούν στην αγορά.

13. Το άρθρο 4 του κανονισμού 737/2010 διευκρινίζει υπό ποιες προϋποθέσεις επιτρέπεται η εισαγωγή προϊόντων φώκιας για την προσωπική χρήση των ταξιδιωτών και των οικογενειών τους.

14. Τέλος, το άρθρο 5 του κανονισμού 737/2010 ρυθμίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η διάθεση στην αγορά προϊόντων φώκιας που προκύπτουν από τη διαχείριση θαλάσσιων πόρων.

Β – *Τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών*

15. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε πανηγυρικώς, με το ψήφισμα 61/295 το οποίο ενέκρινε στην 107η σύνοδο της ολομέλειας της 13ης Σεπτεμβρίου 2007, τη «Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών» (στο εξής: ΔΗΕΔΑΠ).

16. Το άρθρο 19 της ΔΗΕΔΑΠ ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη θα διαβουλεύονται και θα συνεργάζονται καλόπιστα με τους αυτόχθονες πληθυσμούς μέσω των οργάνων εκπροσώπησής τους, προκειμένου να αποκτήσουν την ελεύθερη, την εκ των προτέρων και μετά από ενημέρωση συναίνεσή τους πριν από την υιοθέτηση και την εφαρμογή νομοθετικών ή διοικητικών μέτρων που μπορεί να τους αφορούν.»

17. Στην τελευταία αιτιολογική σκέψη του προοιμίου της εν λόγω Διακηρύξεως, αυτή χαρακτηρίζεται «ως ένα επίτευγμα που πρέπει να βρει μιμητές και που θα εφαρμοσθεί σε πνεύμα συνεργασίας και αμοιβαίου σεβασμού» [8].

III – **Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου**

18. Οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους (στο εξής επίσης: αναιρεσείοντες) άσκησαν από κοινού την προκειμένη αίτηση αναιρέσεως με δικόγραφο της 8ης Ιουλίου 2013. Ζητούν από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, να κρίνει παράνομο και ανεφάρμοστο τον κανονισμό 1007/2009 δυνάμει του άρθρου 277 ΣΛΕΕ και να ακυρώσει τον κανονισμό 737/2010 δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, εφόσον το Δικαστήριο εκτιμήσει ότι διαθέτει όλα τα απαιτούμενα στοιχεία για να κρίνει επί της ουσίας την προσφυγή ακυρώσεως του προσβαλλόμενου κανονισμού·

— επικουρικώς, να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο·

— να καταδικάσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι αναιρεσείοντες.

19. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και

— να καταδικάσει τους αναιρεσείοντες να φέρουν αλληλεγγύως και εις ολόκληρον τα δικαστικά έξοδα.

20. Το Κοινοβούλιο, το οποίο είχε παρέμβει πρωτοδίκως υπέρ της Επιτροπής, ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και

8 — Στην αγγλική γλώσσα: «as a standard of achievement to be pursued in a spirit of partnership and mutual respect»· στη γαλλική γλώσσα: «qui constitue un idéal à atteindre dans un esprit de partenariat et de respect mutual»· στην ισπανική γλώσσα: «como ideal común que debe perseguirse en un espíritu de solidaridad y respeto mutuo».

— να καταδικάσει τους αναιρεσείοντες στα δικαστικά έξοδα.

21. Τέλος, το Συμβούλιο, το οποίο επίσης είχε παρέμβει πρωτοδίκως προς υποστήριξη της Επιτροπής, ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως στο σύνολό της και

— να καταδικάσει τους αναιρεσείοντες στα δικαστικά έξοδα του Συμβουλίου.

22. Μετά το πέρας της έγγραφης διαδικασίας διεξήχθη, στις 9 Φεβρουαρίου 2015, και επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου.

IV – **Εκτίμηση**

23. Με την αναίρεσή τους, οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους δεν προβάλλουν πλέον όλα τα ζητήματα που αποτέλεσαν αντικείμενο της πρωτοβάθμιας διαδικασίας. Στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας θίγονται μόνον ορισμένα νομικά ζητήματα που αφορούν στο σύνολό τους τη νομιμότητα του βασικού κανονισμού [9]. Συναφώς, πρόκειται για νομικά σφάλματα στα οποία υποτίθεται ότι υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο απορρίπτοντας την ένσταση ελλείψεως νομιμότητας του βασικού κανονισμού η οποία προβλήθηκε παρεμπιπτόντως από τους Inuit Tapiriit Kanatami και τους ομόδικούς τους (άρθρο 277 ΣΛΕΕ). Πριν εξετάσω αυτές τις ουσιαστικής φύσεως αιτιάσεις [10], δράττομαι της ευκαιρίας για μια σύντομη προκαταρκτική παρατήρηση επί του παραδεκτού της προσφυγής ακυρώσεως που ασκήθηκε πρωτοδίκως.

Α– *Προκαταρκτική παρατήρηση επί του παραδεκτού της πρωτοδίκως ασκηθείσας προσφυγής ακυρώσεως*

24. Είναι αξιοσημείωτο ότι το Γενικό Δικαστήριο, παρά τις σχετικές αντιρρήσεις που προέβαλε το Συμβούλιο στην πρωτοβάθμια διαδικασία, δεν διερεύνησε διεξοδικώς αν οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους διέθεταν την απαιτούμενη ενεργητική νομιμοποίηση, αλλά εξέτασε αμέσως αν η προσφυγή τους είναι βάσιμη [11].

25. Ασφαλώς, το γεγονός αυτό δεν κωλύει καταρχήν το Δικαστήριο να ελέγξει αυτεπαγγέλτως κατ' αναίρεση αν οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους διέθεταν την αναγκαία ενεργητική νομιμοποίηση κατά την έννοια του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ [12].

26. Αντιθέτως προς την πρώτη διαδικασία που κίνησαν οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους στρεφόμενοι απευθείας κατά του βασικού κανονισμού [13], στην προκειμένη διαφορά όπου βάλλουν κατά του εκτελεστικού κανονισμού δεν τίθενται ουσιαστικά ζητήματα παραδεκτού από απόψεως ενεργητικής νομιμοποιήσεως. Συγκεκριμένα, μπορεί να προβληθεί το επιχείρημα ότι ο εκτελεστικός κανονισμός της Επιτροπής αφορά άμεσα τουλάχιστον εκείνους τους προσφεύγοντες οι οποίοι εμπορεύονται οι ίδιοι προϊόντα φώκιας και τα διαθέτουν στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά και ότι δεν

9 — Οι διαδικασίες ενώπιον του οργάνου διευθετήσεως διαφορών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου («EC – Seal Products», DS 400 και DS 401), οι οποίες κινήθηκαν με πρωτοβουλία του Καναδά και της Νορβηγίας κατά της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περατώθηκαν στις 18 Ιουλίου 2014 με την κατάρτιση τελικών εκθέσεων που απηύθυναν συστάσεις, αφορούσαν ζητήματα διαφορετικά από τα επίδικα στην προκειμένη αναιρετική διαδικασία.

10 — Βλ., σχετικά, σημεία 27 έως 96 των παρουσών προτάσεων.

11 — Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο στηρίζεται σε νομολογιακή γραμμή του Δικαστηρίου, που έχει εφαρμοστεί, παραδείγματος χάρη, στις αποφάσεις Συμβούλιο κατά Boehringer (C-23/00 P, EU:C:2002:118, σκέψεις 51 και 52) και Γαλλία κατά Επιτροπής (C-233/02, EU:C:2004:173, σκέψη 26).

12 — Απόφαση Stadtwerke Schwäbisch Hall κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-176/06 P, EU:C:2007:730, σκέψη 18).

13 — Βλ. σχετικά, ανωτέρω, υποσημείωση 5.

απαιτείται, ως προς αυτούς, η λήψη περαιτέρω μέτρων εφαρμογής. Επομένως, γίνεται δεκτό ότι αυτοί έχουν δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής δυνάμει της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ [14]. Κατά τη νομολογία, τούτο αρκεί ώστε η προσφυγή ακυρώσεως που άσκησαν από κοινού όλοι οι προσφεύγοντες [15] να κριθεί παραδεκτή στο σύνολό της.

Β – *Επί της επιλογής του άρθρου 95 ΕΚ ως νομικής βάσεως για τον βασικό κανονισμό (πρώτος λόγος αναιρέσεως)*

27. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε δύο νομικά σφάλματα σε σχέση με το άρθρο 95 ΕΚ. Συναφώς, δεν αμφισβητούν ότι η διάταξη αυτή είναι εν γένει κατάλληλη ως νομική βάση για την επιβολή ευρείας απαγορεύσεως διαθέσεως στην αγορά συγκεκριμένων προϊόντων. Απλώς, εστιάζουν μόνο σε δύο στενώς οριοθετημένα ζητήματα τα οποία καθίστανται, ως εκ τούτου, αντικείμενο της διαδικασίας: αφενός, ποιος είναι, στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας, ο κρίσιμος χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 95 ΕΚ και, αφετέρου, ποιος είναι ο ελάχιστος όγκος εμπορικών συναλλαγών που πρέπει να επηρεάζονται, ώστε να δικαιολογείται η προσφυγή στο άρθρο 95 ΕΚ.

1. Ο κρίσιμος χρόνος για την εκτίμηση των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 95 ΕΚ (πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως)

28. Πρώτον, οι αναιρεσείοντες διατείνονται, στηριζόμενοι στις σκέψεις 36 έως 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη τον χρόνο που είναι στην πραγματικότητα κρίσιμος για την εξέταση της συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 95 ΕΚ σε σχέση με τον βασικό κανονισμό. Υποστηρίζουν ότι δεν είναι κρίσιμος ο χρόνος εκδόσεως του βασικού κανονισμού, αλλά ένα προγενέστερο χρονικό σημείο, εκείνο στο οποίο η Επιτροπή υπέβαλε την πρόταση για τον συγκεκριμένο κανονισμό.

29. Το επιχείρημα αυτό είναι αβάσιμο.

30. Για την εκτίμηση της νομιμότητας πράξεως της Ένωσης είναι κρίσιμα, κατά πάγια νομολογία, τα πραγματικά και νομικά στοιχεία κατά τον χρόνο εκδόσεως της πράξεως [16]. Τούτο ισχύει και ως προς το ζήτημα επί του οποίου διαφωνούν οι διάδικοι στην προκειμένη διαδικασία, ήτοι αν οι υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών ήταν αρκούντως ευρείες ώστε να δικαιολογούν την παρέμβαση του νομοθέτη της Ένωσης με βάση το άρθρο 95 ΕΚ [17].

31. Ειδάλλως, θα δυσχεραινόταν σε σημαντικό βαθμό η δυνατότητα του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου να επιφέρουν τροποποιήσεις στην πράξη που προτείνει η Επιτροπή στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας (πρώην διαδικασίας συναποφάσεως) σε περιπτώσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη νέα πραγματικά και νομικά στοιχεία ή να εκφρασθεί διαφορετική πολιτική εκτίμηση των υπό κρίση ζητημάτων –συμπεριλαμβανομένου του ζητήματος της ορθής νομικής βάσεως– εκ μέρους των συννομοθετών.

14 — Η τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, η οποία προστέθηκε με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, αναγνωρίζει σε φυσικά και νομικά πρόσωπα το δικαίωμα να ασκούν προσφυγή κατά των κανονιστικών πράξεων που τα αφορούν άμεσα χωρίς να περιλαμβάνουν εκτελεστικά μέτρα.

15 — Απόφαση CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-313/90, EU:C:1993:111, σκέψεις 30 και 31).

16 — Αποφάσεις Frankreich κατά Επιτροπής (15/76 και 16/76, EU:C:1979:29, σκέψη 7), Crispoltoni κ.λπ. (C-133/93, C-300/93 και C-362/93, EU:C:1994:364, σκέψη 43), IECC κατά Επιτροπής (C-449/98 P, EU:C:2001:275, σκέψη 87) και Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, σκέψη 50).

17 — Αποφάσεις Arnold André (C-434/02, EU:C:2004:800, σκέψη 38), Swedish Match (C-210/03, EU:C:2004:802, σκέψη 37), Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-380/03, EU:C:2006:772, σκέψεις 46, 51 και 55) και Vodafone κ.λπ. (C-58/08, EU:C:2010:321, ιδίως σκέψη 39).

32. Ούτε η αρχή της δοτής αρμοδιότητας (άρθρο 5, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, ΣΕΕ, πρώην άρθρο 5, παράγραφος 1, ΕΚ) που επικαλούνται οι αναιρεσείοντες ούτε ο σκοπός εναρμονίσεως που επιδιώκει το άρθρο 95 ΕΚ δεν εμποδίζουν να ληφθεί υπόψη ως κρίσιμος, για τον δικαστικό έλεγχο, ο χρόνος εκδόσεως της εκάστοτε πράξεως.

33. Ασφαλώς, είναι ορθό ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να υποβάλλει προτάσεις νομοθετικών πράξεων στο Κοινοβούλιο μόνον όταν μπορεί να προβλεφθεί ότι κατά τον χρόνο εκδόσεώς τους από τους δύο συννομοθέτες θα πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις προσφυγής στο άρθρο 95 ΕΚ, δηλαδή θα υφίσταται και η ανάγκη θεσπίσεως μέτρου εναρμονίσεως σε επίπεδο Ένωσης. Τούτο απορρέει από τη θεσμική ευθύνη της Επιτροπής (άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 2, ΣΕΕ), καθώς και από το καθήκον πίστεως της Επιτροπής έναντι τόσο των λοιπών θεσμικών οργάνων της Ένωσης (άρθρο 13, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ) όσο και των κρατών μελών (άρθρο 4, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, ΣΕΕ). Ωστόσο, ο δικαστικός έλεγχος μιας νομοθετικής πράξεως δεν έχει ως αντικείμενο τις ενέργειες του θεσμικού οργάνου που υπέβαλε την πρόταση αλλά τις ενέργειες εκείνων των οργάνων που εξέδωσαν τη νομοθετική πράξη. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο οφείλει να κρίνει με βάση τον χρόνο λήψεως της αποφάσεως εκ μέρους του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και όχι με βάση τον χρόνο κινήσεως της νομοθετικής διαδικασίας εκ μέρους της Επιτροπής.

34. Κατά την εκτίμησή μου, είναι αβάσιμος ο φόβος των αναιρεσειόντων ότι μια τρόπον τινά αόριστη πρόταση της Επιτροπής θα μπορούσε να προκαλέσει –εν είδει αυτοεκπληρούμενης προφητείας– τη θέσπιση διαφορετικών εθνικών νομοθετικών ή διοικητικών κανόνων με αποτέλεσμα να δημιουργήσει, εν τέλει, τις προϋποθέσεις προσφυγής στο άρθρο 95 ΕΚ. Είναι πολύ πιο πιθανό ότι οι εθνικοί νομοθέτες θα αποφύγουν να ρυθμίσουν συγκεκριμένο ζήτημα στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξεως, εάν η Επιτροπή έχει υποβάλει ήδη πρόταση σχετικού μέτρου εναρμονίσεως σε επίπεδο Ένωσης.

35. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, λοιπόν, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε νομικό σφάλμα λαμβάνοντας υπόψη ως κρίσιμο χρόνο για την εξέταση των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 95 ΕΚ τον χρόνο εκδόσεως του βασικού κανονισμού και όχι τον χρόνο υποβολής της σχετικής προτάσεως εκ μέρους της Επιτροπής.

2. Οι προϋποθέσεις προσφυγής στο άρθρο 95 ΕΚ

36. Δεύτερον, οι αναιρεσείοντες υποστηρίζουν ότι, ανεξαρτήτως του κρίσιμου χρόνου, οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή του άρθρου 95 ΕΚ δεν πληρούνταν στην προκειμένη περίπτωση. Η ως άνω αιτίαση υποκρύπτεται ήδη στο πρώτο σκέλος αυτού του πρώτου λόγου αναιρέσεως υπό τη μορφή επικουρικής επιχειρηματολογίας και προβάλλεται εν συνεχεία ρητώς με το δεύτερο σκέλος του. Συναφώς, μπορούν να διακριθούν δύο επιμέρους ζητήματα: ήταν οι διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθετικών και διοικητικών κανόνων αρκούντως ευρείες, ώστε να προκαλέσουν την παρέμβαση του νομοθέτη της Ένωσης (βλ. σχετικά, ακολούθως, υπό α) και ήταν το εμπόριο προϊόντων φώκιας εντός της Ένωσης αρκούντως σημαντικό, ώστε να δικαιολογήσει μέτρο εναρμονίσεως (βλ. σχετικά, κατωτέρω, υπό β);

Διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθετικών και διοικητικών κανόνων (επικουρική επιχειρηματολογία στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως)

37. Κατά τους αναιρεσείοντες, οι διαφορές μεταξύ των εθνικών ρυθμίσεων περί διαθέσεως στην αγορά προϊόντων φώκιας δεν ήταν αρκούντως σημαντικές κατά τον χρόνο εκδόσεως του βασικού κανονισμού –όπως δεν ήταν ήδη ούτε κατά τον χρόνο υποβολής της προτάσεως της Επιτροπής–, ώστε να κινηθεί νομοθετική διαδικασία με βάση το άρθρο 95 ΕΚ.

38. Η άποψη αυτή δεν είναι πειστική.

39. Τα μέτρα που προβλέπει το άρθρο 95, παράγραφος 1, ΕΚ πρέπει όντως να σκοπούν στη βελτίωση των συνθηκών για την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [18].

40. Μολονότι η απλή διαπίστωση της υπάρξεως, αφενός, αποκλίσεων μεταξύ των διαφόρων εθνικών ρυθμίσεων και, αφετέρου, ενός αφηρημένου κινδύνου παρεμποδίσεως της ασκήσεως θεμελιωδών ελευθεριών ή στρεβλώσεων του ανταγωνισμού δεν αρκεί προς δικαιολόγηση της επιλογής του άρθρου 95 ΕΚ ως νομικής βάσεως, ο νομοθέτης της Ένωσης μπορεί να στηριχθεί στο άρθρο αυτό ιδίως στην περίπτωση διαφορών μεταξύ εθνικών ρυθμίσεων που είναι ικανές να παρακωλύσουν την άσκηση θεμελιωδών ελευθεριών και να έχουν, ως εκ τούτου, άμεση επίπτωση στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [19] ή να προκαλέσουν αισθητές στρεβλώσεις του ανταγωνισμού [20].

41. Ο βασικός κανονισμός πληροί οπωσδήποτε αυτές τις προϋποθέσεις.

42. Όπως προκύπτει από τις διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου σε σχέση με τα πραγματικά περιστατικά [21], ως προς τα οποία δεν προβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου καμία αιτίαση περί παραμορφώσεως, πλείονα κράτη μέλη θέσπισαν ή επρόκειτο να θεσπίσουν ή να εξετάσουν τη λήψη νομοθετικών μέτρων με σκοπό τον περιορισμό ή την απαγόρευση των οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την επεξεργασία προϊόντων φώκιας. Πιο συγκεκριμένα, κατά τον χρόνο εκδόσεως του βασικού κανονισμού, μεμονωμένα κράτη μέλη είχαν απαγορεύσει ήδη τη διάθεση προϊόντων φώκιας στην αγορά και ορισμένα σχεδίαζαν να θεσπίσουν παρόμοιους κανόνες, ενώ σε άλλα δεν ίσχυε κανένας εμπορικός περιορισμός όσον αφορά αυτά τα προϊόντα με αποτέλεσμα οι εμπορικοί όροι εντός της Ένωσης να είναι ανομοιογενείς και να υφίσταται κίνδυνος κατακερματισμού της εσωτερικής αγοράς.

43. Αυτές οι διαφορές μεταξύ των εφαρμοστέων εθνικών ρυθμίσεων, στις οποίες γίνεται επανειλημμένως αναφορά με τις αιτιολογικές σκέψεις του βασικού κανονισμού [22], μπορούσαν κάλλιστα να θεωρηθούν ως θεμιτός λόγος για να θεσπίσει ο νομοθέτης της Ένωσης μέτρο εναρμονίσεως σε επίπεδο Ένωσης. Πράγματι, τέτοιες διαφορές είναι ικανές να δυσχεράνουν το εμπόριο προϊόντων φώκιας εντός της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς [23]. Περαιτέρω, λόγω της αποκλίσεως των εθνικών ρυθμίσεων, υφίστατο ο κίνδυνος οι Ευρωπαίοι καταναλωτές να αντιμετωπίζουν με καχυποψία ακόμη και εκείνα τα προϊόντα τα οποία δεν παράγονται μεν από φώκιες, αλλά δεν διακρίνονται ευχερώς από αυτά [24].

44. Συναφώς, πάντως, οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι στηρίχθηκε σε ιδιαιτέρως αόριστες και γενικές εικασίες που περιέχονται στις αιτιολογικές σκέψεις του βασικού κανονισμού. Υποστηρίζουν, επίσης, ότι κακώς έλαβε υπόψη έγγραφα στοιχεία τα οποία η Επιτροπή προσκόμισε πρώτη φορά κατά την ένδικη διαδικασία.

45. Ωστόσο, ούτε αυτή η αιτίαση ευσταθεί.

18 — Αποφάσεις British American Tobacco (Investments) και Imperial Tobacco (C-491/01, EU:C:2002:741, σκέψη 60), Ηνωμένο Βασίλειο κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-217/04, EU:C:2006:279) και Vodafone κ.λπ. (C-58/08, EU:C:2010:321, σκέψη 32).

19 — Αποφάσεις Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-380/03, EU:C:2006:772, σκέψη 37) και Vodafone κ.λπ. (C-58/08, EU:C:2010:321, σκέψη 32).

20 — Αποφάσεις Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-376/98, EU:C:2000:544, σκέψεις 84 και 106) και Vodafone κ.λπ. (C-58/08, EU:C:2010:321, σκέψη 32).

21 — Βλ. ιδίως σκέψη 36 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

22 — Αιτιολογικές σκέψεις 5, 6 και 7 του κανονισμού 1007/2009.

23 — Αιτιολογική σκέψη 6 του κανονισμού 1007/2009.

24 — Αιτιολογικές σκέψεις 7 και 10 του κανονισμού 1007/2009.

46. Αφενός, επιβάλλεται να σημειωθεί ότι για την αιτιολόγηση πράξεως γενικής εφαρμογής της Ένωσης δεν μπορούν να ισχύουν οι ίδιες απαιτήσεις που αφορούν την αιτιολόγηση αποφάσεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Όταν πρόκειται για πράξεις γενικής εφαρμογής η αιτιολογία μπορεί να περιορίζεται στο να αναφέρει την όλη κατάσταση που οδήγησε στην έκδοσή της και τους γενικούς σκοπούς που αυτή επιδιώκει· από την αιτιολογία πρέπει να προκύπτουν απλώς τα ουσιώδη στοιχεία του επιδιωκόμενου με την εκάστοτε πράξη σκοπού [25].

47. Αφετέρου, κατά πάγια νομολογία, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης δύνανται να διευκρινίσουν τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η προσβαλλόμενη πράξη στο πλαίσιο των αμυντικών ισχυρισμών που προβάλλουν κατά την ένδικη διαδικασία [26]. Ασφαλώς, σε τέτοια περίπτωση δεν μπορούν να προβληθούν εντελώς νέοι λόγοι [27]. Εντούτοις, τίποτα δεν κωλύει τα θεσμικά όργανα της Ένωσης να θέσουν στη διάθεση του Γενικού Δικαστηρίου πληροφορίες που αφορούν το γενικότερο πλαίσιο θεσπίσεως νομοθετικής πράξεως και παρέχουν στο Γενικό Δικαστήριο τη δυνατότητα να εξετάσει αν είναι βάσιμοι οι λόγοι οι οποίοι παρατίθενται στο προοίμιο της σχετικής πράξεως και αιτιολογούν την έκδοσή της, ώστε αυτό να εκτιμήσει εν τέλει ορθότερα τη νομιμότητά της.

48. Αυτό ακριβώς συμβαίνει εν προκειμένω: η Επιτροπή, χωρίς να στηριχθεί σε νέους λόγους, διευκρίνισε απλώς στο υπόμνημά της που κατέθεσε πρωτοδίκως ποια κράτη μέλη και σε ποιον χρόνο είχαν θεσπίσει ή εξέταζαν το ενδεχόμενο να θεσπίσουν απαγόρευση της διαθέσεως προϊόντων φώκιας στην αγορά σε εθνικό επίπεδο.

49. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς επισήμανε [28] ότι ούτε από το γράμμα ούτε από τον σκοπό του άρθρου 95 ΕΚ απορρέει ότι απαιτείται ένας ελάχιστος αριθμός κρατών μελών των οποίων οι εθνικές νομοθετικές διατάξεις να διαφέρουν μεταξύ τους, ώστε να μπορούν να ληφθούν μέτρα εναρμονίσεως σε επίπεδο Ένωσης.

50. Αντιθέτως, λοιπόν, προς την άποψη που υποστηρίζουν προφανώς οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους, καθαυτό το γεγονός ότι κατά τον χρόνο κινήσεως της νομοθετικής διαδικασίας μόνο δύο κράτη μέλη [29] είχαν θεσπίσει εθνικές απαγορεύσεις για τα προϊόντα φώκιας δεν απέκλειε τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 95 ΕΚ [30].

51. Πράγματι, οι προϋποθέσεις για την παρέμβαση του νομοθέτη της Ένωσης με βάση το άρθρο 95 ΕΚ δεν είναι ποσοτικής αλλά ποιοτικής φύσεως. Η θέσπιση μέτρου εναρμονίσεως δεν εξαρτάται τόσο από τον αριθμό των κρατών μελών στα οποία συγκεκριμένο προϊόν αποτελεί αντικείμενο ρυθμίσεων ή απαγορεύσεων. Κάθε υφιστάμενη ή ευλόγως προβλέψιμη διατάραξη του εμπορίου στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς μπορεί να δικαιολογήσει μέτρο εναρμονίσεως, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται όλες οι γενικές αρχές –ιδίως οι αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας (άρθρο 5, παράγραφοι 3 και 4, ΣΕΕ)– που διέπουν την άσκηση των αρμοδιοτήτων εναρμονίσεως.

52. Επισημαίνω συμπληρωματικώς ότι, ανεξαρτήτως της υπάρξεως ή μη διαφορών μεταξύ των εθνικών ρυθμίσεων, η εναρμόνιση σε επίπεδο Ένωσης ενδέχεται να είναι αναγκαία επίσης όταν για συγκεκριμένο νέο προϊόν δεν υφίσταται ακόμη ούτε αγορά ούτε εμπορικό καθεστώς στην Ευρώπη και πρέπει να θεσπισθεί για πρώτη φορά ενιαίο νομικό πλαίσιο.

25 — Απόφαση AJD Tuna (C-221/09, EU:C:2011:153, σκέψη 59).

26 — Απόφαση Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής (C-286/98 P, EU:C:2000:630, σκέψη 61)· ομοίως, αποφάσεις Präsident Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής (36/59 έως 38/59 και 40/59, EU:C:1960:36, ιδίως σ. 926 και 927) και Picciolo κατά Κοινοβουλίου (111/83, EU:C:1984:200, σκέψη 22).

27 — Αποφάσεις Michel κατά Κοινοβουλίου (195/80, EU:C:1981:284, σκέψη 22), Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 463), Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψη 149) και Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής (C-628/10 P και C-14/11 P, EU:C:2012:479, σκέψη 74).

28 — Σκέψη 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

29 — Το Βέλγιο και οι Κάτω Χώρες.

30 — Ομοίως, αποφάσεις Arnold André (C-434/02, EU:C:2004:800, σκέψη 38) και Swedish Match (C-210/03, EU:C:2004:802, σκέψη 37).

53. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, λοιπόν, δεν διαπιστώνω καμία ένδειξη ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα κατά την εξέταση των περιστάσεων που στην προκειμένη περίπτωση δικαιολογούσαν την προσφυγή στο άρθρο 95 ΕΚ.

β) Ο ελάχιστος απαιτούμενος όγκος εμπορικών συναλλαγών για να δικαιολογηθεί παρέμβαση με βάση το άρθρο 95 ΕΚ (δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως)

54. Επιπλέον, στο πλαίσιο αυτού του πρώτου λόγου αναιρέσεως, οι αναιρεσείοντες διατείνονται ότι το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε εσφαλμένο κριτήριο στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των υφιστάμενων διαφορών μεταξύ των εθνικών κανόνων που διέπουν το εμπόριο προϊόντων φώκιας, καθόσον κατέληξε, με τη σκέψη 56 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι πρόκειται για προϊόντα «ως προς τα οποία οι μεταξύ κρατών μελών εμπορικές συναλλαγές δεν είναι, βεβαίως, αμελητέες».

55. Αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζει σχετικά το Κοινοβούλιο, η αιτίαση αυτή δεν αποτελεί προσπάθεια αναθεωρήσεως της εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων, η οποία θα ήταν απαράδεκτη στο στάδιο της αναιρετικής διαδικασίας. Τίθεται μάλλον το ζήτημα αν το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε ορθά νομικά κριτήρια κατά την εξέταση της νομιμότητας της επίδικης αποφάσεως και αν συνήγαγε ορθά, από νομικής απόψεως, συμπεράσματα σε σχέση με τα διαπιστωμένα πραγματικά περιστατικά. Η εξέταση τούτου του ζητήματος εμπίπτει, ασφαλώς, στα καθήκοντα του Δικαστηρίου ως αναιρετικού δικαιοδοτικού οργάνου [31].

56. Οι αναιρεσείοντες προσάπτουν κατ' ουσία στο Γενικό Δικαστήριο ότι έθεσε πολύ χαμηλές απαιτήσεις ως προς τη θέσπιση μέτρων εναρμονίσεως από τον νομοθέτη της Ένωσης. Παραπέμποντας σε αποσπάσματα από ορισμένες προγενέστερες αποφάσεις του Δικαστηρίου, υποστηρίζουν ότι το άρθρο 95 ΕΚ μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως νομική βάση μόνον όταν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών αντιπροσωπεύει «σχετικά σημαντικό μέρος» [32] της σχετικής αγοράς ή –με διαφορετική διατύπωση– οι εν λόγω συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών «είναι σχετικά σημαντικές» [33].

57. Φρονώ ότι η αιτίαση αυτή στηρίζεται σε διπλή παρανόηση.

58. Αφενός, το Γενικό Δικαστήριο, με τις επίμαχες επισημάνσεις του περί «μη αμελητέων εμπορικών συναλλαγών», δεν είχε σκοπό να καθιερώσει ειδικό κριτήριο για την εφαρμογή του άρθρου 95 ΕΚ, αλλά απλώς να απαντήσει συγκεκριμένα σε επιχείρημα το οποίο είχαν προβάλει πρωτοδίκως οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους. Ειδικότερα, είχαν υποστηρίξει ότι η παραγωγή προϊόντων φώκιας στην Ένωση «είναι αμελητέα» [34].

59. Αφετέρου, η αιτίαση των αναιρεσειόντων στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με το άρθρο 95 ΕΚ. Ομολογουμένως στη νομολογία του Δικαστηρίου έχει γίνει επανειλημμένως αναφορά σε «σχετικά σημαντικές» ή «μη αμελητέες» εμπορικές συναλλαγές σε σχέση με τα εκάστοτε προϊόντα [35]. Επρόκειτο όμως απλώς για ιδιαίτερη εκτίμηση των περιστάσεων της κάθε συγκεκριμένης περιπτώσεως και όχι για νομική απαίτηση η οποία πρέπει να πληρούται προκειμένου να μπορεί ο νομοθέτης της Ένωσης να προσφύγει στο άρθρο 95 ΕΚ.

31 — Αποφάσεις Sumitomo Metal Industries και Nippon Steel κατά Επιτροπής (C-403/04 P και C-405/04 P, EU:C:2007:52, σκέψη 40), Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, σκέψη 117), Solvay κατά Επιτροπής (C-109/10 P, EU:C:2011:686, σκέψη 51) και Επιτροπή κατά Stichting Administratiekantoor Portielje (C-440/11 P, EU:C:2013:514, σκέψη 59).

32 — Αποφάσεις British American Tobacco (Investments) και Imperial Tobacco (C-491/01, EU:C:2002:741, σκέψη 64), Arnold André (C-434/02, EU:C:2004:800, σκέψη 39) και Swedish Match (C-210/03, EU:C:2004:802, σκέψη 38).

33 — Απόφαση Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-380/03, EU:C:2006:772, σκέψη 53).

34 — Βλ. σκέψη 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

35 — Βλ., σχετικά, εκ νέου τις προαναφερθείσες στις υποσημειώσεις 32 και 33 αποφάσεις.

60. Ως προς τη γενική αρμοδιότητα εναρμονίσεως της εσωτερικής αγοράς (άρθρο 95 ΕΚ, νυν άρθρο 114 ΣΛΕΕ) δεν ισχύει κανένα όριο de-minimis τέτοιας μορφής που θα απέκλειε τη δυνατότητα του νομοθέτη της Ένωσης να θεσπίζει μέτρα εναρμονίσεως για συγκεκριμένα προϊόντα όταν το εμπόριο αυτών των προϊόντων θα υπολειπόταν ορισμένου ελάχιστου όγκου εμπορικών συναλλαγών [36].

61. Αφενός, τέτοιο όριο de-minimis δεν θα ήταν δυνατόν να καθορισθεί κατά τρόπο ενιαίο ώστε να τύχει γενικής εφαρμογής λόγω της ποικιλομορφίας των αγορών προϊόντων στην Ευρώπη και, ως εκ τούτου, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μεγαλύτερη ανασφάλεια δικαίου. Αφετέρου, θα υφίστατο σοβαρός κίνδυνος δημιουργίας «εσωτερικής αγοράς δύο κατηγοριών», όπου μόνο σημαντικά προϊόντα με μεγάλο όγκο εμπορικών συναλλαγών θα ωφελούνταν από την εφαρμογή ενός ενιαίου νομικού πλαισίου για το σύνολο της Ένωσης, ενώ το εμπόριο προϊόντων ήσσονος σημασίας θα εξαιρούνταν του εν λόγω πλαισίου. Τούτο θα συνιστούσε μειονέκτημα ιδίως για συγκεκριμένα νέα προϊόντα που παρουσιάζουν ακόμη μειωμένο όγκο εμπορικών συναλλαγών και η επιτυχία τους στην εσωτερική αγορά προϋποθέτει ενδεχομένως ενιαίο νομικό πλαίσιο.

62. Το άρθρο 95 ΕΚ επ' ουδενί αποκλείει την εναρμόνιση των νομοθετικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών από τον νομοθέτη της Ένωσης όσον αφορά προϊόντα με αμελητέο όγκο συναλλαγών, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται όλες οι γενικές αρχές –ιδίως οι αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας (άρθρο 5, παράγραφοι 3 και 4 ΣΕΕ)– που διέπουν την άσκηση των αρμοδιοτήτων εναρμονίσεως.

3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

63. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, λοιπόν, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως είναι στο σύνολό του αβάσιμος.

Γ – *Επί των θεμελιωδών δικαιωμάτων (δεύτερος λόγος αναιρέσεως)*

64. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους προβάλλουν συνολικώς τρία νομικά σφάλματα στα οποία υποστηρίζουν ότι υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο σε σχέση με γενικές αρχές του δικαίου που έχουν χαρακτήρα θεμελιώδους δικαιώματος.

1. Η συνεκτίμηση της ΕΣΔΑ (πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως)

65. Πρώτον, στο πλαίσιο του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, οι αναιρεσείοντες προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι έλαβε υπόψη μόνον τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [37] και όχι την ΕΣΔΑ ως πηγή γενικών αρχών του δικαίου με χαρακτήρα θεμελιώδους δικαιώματος. Υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο «αναχαρακτήρισε» την επιχειρηματολογία που προέβαλαν πρωτοδίκως σε σχέση με την ΕΣΔΑ. Θεωρούν ότι στοιχειοθετείται, για τον λόγο αυτό, νομικό σφάλμα του Γενικού Δικαστηρίου.

66. Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι καθαυτή η ΕΣΔΑ δεν αποτελεί επί του παρόντος τμήμα του δικαίου της Ένωσης, διότι ως νομική πράξη δεν έχει ενταχθεί τυπικώς, μέχρι τούδε, στην έννομη τάξη της Ένωσης [38]. Κατά συνέπεια, η εν λόγω σύμβαση δεν είναι δυνατόν προς το παρόν να χρησιμοποιηθεί καθαυτή ως κριτήριο για την εξέταση της νομιμότητας πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης.

36 — Στη νομολογία έχει αναγνωρισθεί σε ορισμένες περιπτώσεις ένα είδος ορίου de-minimis μόνο σε σχέση με την ένταση των παρεμβάσεων στα θεμελιώδη δικαιώματα, αλλά όχι όσον αφορά τη σημασία του σχετικού όγκου εμπορικών συναλλαγών· βλ., παραδείγματος χάρη, τις αποφάσεις CMC Motorradcenter (C-93/92, EU:C:1993:838, σκέψη 12), Graf (C-190/98, EU:C:2000:49, σκέψη 25) και Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-211/08, EU:C:2010:340, σκέψη 72).

37 — Βλ., σχετικά, ιδίως σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

38 — Αποφάσεις Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-501/11 P, EU:C:2013:522, σκέψη 32) και Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 44), καθώς και γνωμοδότηση 2/13 (EU:C:2014:2454, σκέψη 179).

67. Ορθώς, λοιπόν, στην προκειμένη περίπτωση, το Γενικό Δικαστήριο δεν στηρίχθηκε σε αυτήν αλλά στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ο οποίος μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, την 1η Δεκεμβρίου 2009, απέκτησε συνταγματικό κύρος (άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, ΣΕΕ) και έχει αναδειχθεί στην πιο σημαντική πηγή θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης[39].

68. Όσον αφορά την ΕΣΔΑ, τούτη εξακολουθεί να επιτελεί όντως δύο σημαντικές λειτουργίες για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε επίπεδο Ένωσης: αφενός, παρέχει πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο και την εμβέλεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη, εφόσον αυτά αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται από την ΕΣΔΑ (άρθρο 52, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη). Αφετέρου, είναι και παραμένει το σημαντικότερο σημείο αναφοράς για την αναγνώριση θεμελιωδών δικαιωμάτων που δεν κατοχυρώνονται ρητώς, αλλά αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης (άρθρο 6, παράγραφος 3, ΣΕΕ). Κατ' αυτόν τον τρόπο, η ΕΣΔΑ ορίζει, εν τέλει, το ελάχιστο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που πρέπει να εξασφαλίζεται στο πλαίσιο της Ένωσης[40] (βλ., επίσης, άρθρο 53 του Χάρτη).

69. Εντούτοις, στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι σαφές για ποιον λόγο η προσέγγιση με σημείο αναφοράς την ΕΣΔΑ –σε συνδυασμό είτε με το άρθρο 6, παράγραφος 3, ΣΕΕ είτε με το άρθρο 52, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη– θα σήμαινε υψηλότερες απαιτήσεις για τον νομοθέτη της Ένωσης σε σύγκριση με εκείνες που απορρέουν από τον Χάρτη, στον οποίο αναφέρθηκε το Γενικό Δικαστήριο. Συναφώς, στο δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως, οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους δεν έδωσαν περαιτέρω διευκρινίσεις επ' αυτού. Ομοίως, δεν διευκρίνισαν τούτο το ζήτημα ούτε κατόπιν ρητής ερωτήσεως που τους τέθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

70. Επομένως, δεν γίνεται αντιληπτή ούτε η προστιθέμενη αξία που θα είχε στην προκειμένη περίπτωση η ζητούμενη από τους αναιρεσείοντες συνεκτίμηση της ΕΣΔΑ εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου ούτε πώς η παράλειψη τέτοιας συνεκτιμήσεως θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως[41].

71. Υπό αυτές τις συνθήκες, συμφωνώ με την άποψη του Κοινοβουλίου ότι το επιχείρημα σχετικά με την ΕΣΔΑ είναι αλυσιτελές (στη γαλλική γλώσσα: «inopérant»). Συνεπώς, το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

2. Η συνεκτίμηση συμφερόντων εμπορικής φύσεως στο πλαίσιο του θεμελιώδους δικαιώματος προστασίας της ιδιοκτησίας (δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως)

72. Δεύτερον, στο πλαίσιο του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, οι αναιρεσείοντες υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα, καθόσον απέκλεισε τα συμφέροντα εμπορικής φύσεως από το πεδίο της προστασίας του δικαιώματος της ιδιοκτησίας.

73. Ωστόσο, ούτε αυτό το επιχείρημα μπορεί να ευδοκιμήσει.

39 — Ομοίως, αποφάσεις Otis κ.λπ. (C-199/11, EU:C:2012:684), Chalkor κατά Επιτροπής (C-386/10 P, EU:C:2011:815) και Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-501/11 P, EU:C:2013:522)· επίσης, στην απόφαση Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28) το Δικαστήριο εξέτασε μόνον τις διατάξεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, μολονότι το ερώτημα που του υποβλήθηκε αφορούσε και το πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ.

40 — Βλ., σχετικά, τις προτάσεις μου στην υπόθεση Akzo Nobel Chemicals και Akcros Chemicals κατά Επιτροπής (C-550/07 P, EU:C:2010:229, σημείο 143), καθώς και τη γνώμη μου στη διαδικασία γνωμοδοτήσεως 2/13 (EU:C:2014:2475, σημείο 203).

41 — Το επιχείρημα των αναιρεσειόντων ότι η προστασία των συμφερόντων εμπορικής φύσεως βάσει της ΕΣΔΑ είναι πιο ισχυρή από ό,τι με βάση τον Χάρτη, θα εξετασθεί στο πλαίσιο του δεύτερου σκέλους του δεύτερου λόγου αναιρέσεως (βλ. σχετικά, κατωτέρω, σημεία 72 έως 82 των παρουσών προτάσεων).

74. Κατά πάγια νομολογία, η προστασία του δικαιώματος της ιδιοκτησίας που εξασφαλίζεται στο δίκαιο της Ένωσης κατά τον τρόπο που κατοχυρώνεται επί του παρόντος στο άρθρο 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δεν αφορά την προστασία απλών συμφερόντων ή ευκαιριών εμπορικής φύσεως, των οποίων ο αβέβαιος χαρακτήρας είναι σύμφυτος με την ουσία, αυτή καθ' εαυτήν, της οικονομικής δραστηριότητας [42]. Ένας επιχειρηματίας δεν μπορεί, εξάλλου, να επικαλεσθεί κεκτημένο δικαίωμα ή, έστω, δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη διατήρηση υφισταμένης καταστάσεως που μπορεί να τροποποιηθεί διά των πράξεων του νομοθέτη της Ένωσης [43].

75. Δεν συνάγεται διαφορετικό συμπέρασμα ούτε από το άρθρο 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, το οποίο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη δυνάμει του άρθρου 52, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη και του άρθρου 6, παράγραφος 3, ΣΕΕ. Πράγματι, η εγγύηση της ιδιοκτησίας που κατοχυρώνεται σε αυτό δεν καλύπτει, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, την προστασία απλών προοπτικών κέρδους [44].

76. Ασφαλώς, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, είναι δυνατόν, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, η προστασία βάσει του άρθρου 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ να καλύψει ακόμη και εύλογες προσδοκίες μελλοντικής υλοποιήσεως περιουσιακών αξιώσεων [45]. Στην προκειμένη περίπτωση όμως οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους δεν δύνανται να επικαλεσθούν τέτοια εύλογη προσδοκία. Συγκεκριμένα, η επιδίωξή τους ανάγεται αποκλειστικώς στην υποκειμενική επιθυμία τους να μπορούν και στο μέλλον να διενεργούν συναλλαγές ίδιας κλίμακας, όπως μέχρι τούδε, με προϊόντα φώκιας στην εσωτερική αγορά. Ωστόσο, δεν υφίσταται σχετική άδεια, δέσμευση ή οποιουδήποτε είδους νομικό καθεστώς όπου θα μπορούσαν να στηρίξουν την προοπτική τέτοιων μελλοντικών συναλλαγών [46]. Ακόμη και κατόπιν σχετικής ερωτήσεως κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση δεν μπόρεσαν να συγκεκριμενοποιήσουν τη θέση τους.

77. Ούτε οι διάφορες αποφάσεις του ΕΔΔΑ τις οποίες επικαλέσθηκαν οι αναιρεσείοντες στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας οδηγούν σε διαφορετικό συμπέρασμα. Πράγματι, οι αποφάσεις αυτές έχουν –εν αντιθέσει με τη συγκεκριμένη περίπτωση– αντικείμενο πολύ ευρύτερο από τις απλές προοπτικές επιχειρηματικού κέρδους: στο επίκεντρο βρίσκονταν ιδίως άδειες εκμεταλλεύσεως και πελατολόγια, ήτοι κεκτημένα δικαιώματα και περιουσιακής φύσεως στοιχεία επιχειρήσεως, τα οποία συνθέτουν την εμπορική της αξία [47].

42 — Αποφάσεις Nold κατά Επιτροπής (4/73, EU:C:1974:51, σκέψη 14), FIAMM κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-120/06 P και C-121/06 P, EU:C:2008:476, σκέψη 185) και Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, σκέψη 34).

43 — Αποφάσεις Faust κατά Επιτροπής (52/81, EU:C:1982:369, σκέψη 27), Swedish Match (C-210/03, EU:C:2004:802, σκέψη 73) και Alliance for Natural Health κ.λπ. (C-154/04 και C-155/04, EU:C:2005:449, σκέψη 128).

44 — ΕΔΔΑ, αποφάσεις της 13ης Ιουνίου 1979, Marckx κατά Βελγίου (προσφυγή υπ' αριθ. 6833/74, σειρά Α αριθ. 31, σκέψη 50), της 11ης Ιανουαρίου 2007, Anheuser-Busch κατά Πορτογαλίας (προσφυγή υπ' αριθ. 73049/01, *Recueil des arrêts et décisions* 2007-I, σκέψη 64), και της 13ης Μαρτίου 2012, Malik κατά Ηνωμένου Βασιλείου (προσφυγή υπ' αριθ. 23780/08, σκέψη 93).

45 — Βλ., παραδείγματος χάρη, ΕΔΔΑ, αποφάσεις της 20ής Νοεμβρίου 1995, Pressos Compania Naviera κατά Βελγίου (προσφυγή υπ' αριθ. 17849/91, σειρά Α αριθ. 322, σκέψη 31), και της 6ης Οκτωβρίου 2005, Maurice κατά Γαλλίας (προσφυγή υπ' αριθ. 11810/03, *Recueil des arrêts et décisions* 2005-IX, σκέψη 63).

46 — Συναφώς και ΕΔΔΑ, αποφάσεις Maurice κατά Γαλλίας (προαναφερθείσα στην υποσημείωση 42, σκέψεις 65 και 66) και της 12ης Ιουλίου 2001, Prinz Hans-Adam II. von Liechtenstein κατά Γερμανίας (προσφυγή υπ' αριθ. 42527/98, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-VIII, σκέψεις 83 έως 87).

47 — ΕΔΔ, αποφάσεις της 7ης Ιουλίου 1989, Tre Traktörer κατά Σουηδίας (προσφυγή υπ' αριθ. 10873/84, σειρά Α αριθ. 159, σκέψη 53), της 26ης Ιουνίου 1986, Van Marle κ.λπ. κατά Κάτω Χωρών (προσφυγή υπ' αριθ. 8543/79 κ.λπ., σειρά Α αριθ. 101), της 25ης Μαρτίου 1999, Ιατρίδης κατά Ελλάδας (προσφυγή υπ' αριθ. 31107/96, *Recueil des arrêts et décisions* 1999-II, σκέψεις 54 και 55), της 7ης Ιουνίου 2012, Centro Europa 7 και Di Stefano κατά Ιταλίας (προσφυγή υπ' αριθ. 38433/09, *Recueil des arrêts et décisions* 2012, σκέψεις 178 και 179), καθώς και απόφαση Malik κατά Ηνωμένου Βασιλείου (προαναφερθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 93).

78. Συνεπώς, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση παραβιάστηκε το ελάχιστο επίπεδο προστασίας της ιδιοκτησίας που απορρέει από την ΕΣΔΑ. Το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε νομικό σφάλμα κρίνοντας ότι δεν χρήζει προστασίας ως δικαίωμα ιδιοκτησίας η απλή προσδοκία των Inuit Tapiriit Kanatami και των ομοδίκων τους να εξακολουθήσουν να διενεργούν συναλλαγές ίδιας κλίμακας, όπως μέχρι τούδε, με προϊόντα φώκιας στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά [48].

79. Ως εκ τούτου, και το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

Συμπληρωματικές παρατηρήσεις επί της επιχειρηματικής ελευθερίας

80. Σε περίπτωση που οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους επικαλεσθούν πλέον, στο στάδιο της αναιρετικής διαδικασίας, και το θεμελιώδες δικαίωμα της επιχειρηματικής ελευθερίας (άρθρο 16 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων) [49], η επιχειρηματολογία τους αυτή θα πρέπει να κριθεί ως απαράδεκτη για δύο λόγους.

81. Αφενός, η εξέταση του εν λόγω θεμελιώδους δικαιώματος θα συνεπαγόταν διεύρυνση του αντικειμένου της πρωτοβάθμιας διαδικασίας [50].

82. Αφετέρου, πρέπει να υπομνησθεί ότι η επιχειρηματική ελευθερία δεν συνιστά απόλυτο προνόμιο, αλλά πρέπει να συνεκτιμάται σε συνάρτηση με τη λειτουργία της εντός του κοινωνικού πλαισίου. Μπορεί να υπόκειται σε ευρύ φάσμα παρεμβάσεων της δημόσιας αρχής μέσω των οποίων μπορούν να επιβληθούν, προς το γενικό συμφέρον, περιορισμοί στην άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας [51]. Η αίτηση αναιρέσεως των Inuit Tapiriit Kanatami και των ομοδίκων τους δεν περιέχει καμία απολύτως ένδειξη ότι λαμβάνεται υπόψη το γεγονός αυτό. Για τον λόγο τούτο, η επιχειρηματολογία τους σχετικά με την επιχειρηματική ελευθερία δεν είναι επαρκώς τεκμηριωμένη, ώστε να τύχει της δέουσας εκτιμήσεως από το Δικαστήριο [52].

3. Η συνεκτίμηση της Διακηρύξεως των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών (τρίτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως)

83. Τέλος, στο πλαίσιο του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους προβάλλουν νομικό σφάλμα καθόσον το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε τον βασικό κανονισμό «υπό το φως του άρθρου 19 της Διακηρύξεως των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών».

α) Επί του παραδεκτού

84. Μολονότι η διατύπωση της σχετικής αιτιάσεως δεν αποτελεί υπόδειγμα σαφήνειας, φρονώ –αντιθέτως προς το Κοινοβούλιο– ότι αυτή είναι αρκούντως κατανοητή, ώστε να κριθεί ευλόγως στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, προσάπτεται στο Γενικό Δικαστήριο, κατ' ουσία, ότι δεν έλαβε υπόψη δεόντως τις επιταγές του άρθρου 19 της ΔΗΕΔΑΠ κατά την εξέταση της νομιμότητας του βασικού κανονισμού.

48 — Βλ. ιδίως σκέψη 109 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

49 — Τούτο υποδηλώνει η παραπομπή τους στην απόφαση Alliance for Natural Health κ.λπ. (C-154/04 και C-155/04, EU:C:2005:449, σκέψη 127).

50 — Απόφαση Groupe Gascogne κατά Επιτροπής (C-58/12 P, EU:C:2013:770, σκέψη 35)· βλ. και αποφάσεις Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 165), Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής (C-628/10 P και C-14/11 P, EU:C:2012:479, σκέψη 111) καθώς και Nexans και Nexans France κατά Επιτροπής (C-37/13 P, EU:C:2014:2030, σκέψη 45).

51 — Απόφαση Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, σκέψεις 45 και 46).

52 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις Lindorfer κατά Συμβουλίου (C-227/04 P, EU:C:2007:490, σκέψη 83), Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-501/11 P, EU:C:2013:522, σκέψεις 45 και 106) και MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 151).

85. Εντούτοις, το τρίτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως είναι απαράδεκτο στον βαθμό που αφορά το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Πράγματι, το ζήτημα αυτό δεν συνιστούσε αντικείμενο της πρωτοβάθμιας διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Επομένως, όπως ορθώς επισήμανε το Κοινοβούλιο, οι Inuit Tapiriit Kanatami και οι ομόδικοί τους δεν δύνανται να επικαλεσθούν το εθιμικό διεθνές δίκαιο ούτε στην αναιρετική διαδικασία [53]. Ωστόσο, θα εξετάσω ακολούθως το εν λόγω ζήτημα, χάριν πληρότητας, για την περίπτωση που το Δικαστήριο δεχθεί ότι οι παρατηρήσεις των αναιρεσειόντων σε σχέση με το εθιμικό διεθνές δίκαιο εμβαθύνουν απλώς την επιχειρηματολογία που αυτοί ανέπτυξαν πρωτοδίκως [54].

β) Επί της ουσίας

86. Καταρχήν, ισχύει ότι με βάση το άρθρο 3, παράγραφος 5, ΣΕΕ η Ένωση συμβάλλει στην αυστηρή τήρηση και στην ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου. Επομένως, όταν εκδίδει μια πράξη, οφείλει να τηρεί το διεθνές δίκαιο στο σύνολό του, περιλαμβανομένου του εθιμικού διεθνούς δικαίου που δεσμεύει τα θεσμικά όργανα της Ένωσης [55].

87. Εκ πρώτης όψεως θα μπορούσε πράγματι να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι το άρθρο 19 της ΔΗΕΔΑΠ, με τη διατύπωση περί «ελεύθερης, εκ των προτέρων και μετά από ενημέρωση συναινέσεως» των αυτοχθόνων πληθυσμών, αναγνωρίζει κάποιου είδους δικαίωμα αρνησικυρίας κατά νομοθετικών και διοικητικών μέτρων που μπορούν να επηρεάσουν τους εν λόγω πληθυσμούς.

88. Εντούτοις, κατόπιν προσεκτικότερης εξετάσεως, από τη ΔΗΕΔΑΠ δεν απορρέουν δεσμευτικοί νομικοί κανόνες διεθνούς δικαίου τους οποίους θα μπορούσε να παραβιάσει ο νομοθέτης της Ένωσης διά της εκδόσεως του βασικού κανονισμού.

89. Πρώτον, ψήφισμα της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών όπως αυτό με το οποίο διακηρύχθηκε πανηγυρικώς η ΔΗΕΔΑΠ δεν παράγει καθαυτό δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα. Τούτο το συμπέρασμα προκύπτει και από το προοίμιο της ΔΗΕΔΑΠ. Σύμφωνα με αυτό, η εν λόγω διακήρυξη δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως δεσμευτικό νομικό κείμενο, αλλά ως «ένα *επίτευγμα* που πρέπει να βρει μιμητές και που θα εφαρμοσθεί σε πνεύμα συνεργασίας και αμοιβαίου σεβασμού» [56]. Κατά συνέπεια η διακήρυξη τούτη δεν συνιστά νομικό αλλά πολιτικό έγγραφο και, ως εκ τούτου, δεν δύναται να λειτουργήσει καθαυτή ως κριτήριο για την εξέταση της νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης.

90. Δεύτερον, η ΔΗΕΔΑΠ –αντιθέτως προς την άποψη των αναιρεσειόντων– δεν περιέχει καμία κωδικοποίηση εθιμικού διεθνούς δικαίου. Ως γνωστόν, η δημιουργία του εθιμικού διεθνούς δικαίου στηρίζεται στη γενική πρακτική των οικείων σε κάθε περίπτωση υποκειμένων του διεθνούς δικαίου (consuetudo· αντικειμενικό στοιχείο), η οποία γίνεται δεκτή ως κανόνας δικαίου (opinio iuris sive necessitatis· υποκειμενικό στοιχείο) [57]. Τέτοια περίπτωση δεν συντρέχει εν προκειμένω. Ασφαλώς, το ψήφισμα της Γενικής Συνελεύσεως με το οποίο διακηρύχθηκε πανηγυρικώς η ΔΗΕΔΑΠ εγκρίθηκε με ευρεία πλειοψηφία μεταξύ των κρατών μελών των Ηνωμένων Εθνών. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο ότι ορισμένα σημαντικά κράτη στα οποία ζουν αυτόχθονοι πληθυσμοί είτε ψήφισαν ρητώς κατά του

53 — Βλ., σχετικά, εκ νέου την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 50 νομολογία.

54 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις Scaramuzza κατά Επιτροπής (C-76/93 P, EU:C:1994:371, σκέψη 18), Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψεις 38 και 39) και Επιτροπή κατά Polen (C-504/09 P, EU:C:2012:178, σκέψεις 35 και 36).

55 — Απόφαση Air Transport Association of America κ.λπ. (C-366/10, EU:C:2011:864, σκέψη 101).

56 — Βλ. την τελευταία αιτιολογική σκέψη του προοιμίου της ΔΗΕΔΑΠ (η υπογράμμιση δική μου).

57 — Βλ., σχετικά, ιδίως τις αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της 20ής Φεβρουαρίου 1969 στις υποθέσεις της Ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας (Γερμανία κατά Κάτω Χωρών και Γερμανία κατά Δανίας), *C.I.J. Recueil* 1969, σ. 4 (σκέψη 77), και της 27ης Ιουνίου 1986 στην υπόθεση Στρατιωτικές και παραστρατιωτικές δραστηριότητες στη Νικαράγουα και εναντίον της χώρας αυτής (Νικαράγουα κατά Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, *C.I.J. Recueil* 1986, σ. 14 (σκέψεις 183 και 184).

ψηφίσματος είτε απείχαν από την ψηφοφορία [58]. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν μπορούσε να ληφθεί ως δεδομένη –τουλάχιστον κατά τον χρόνο εκδόσεως του βασικού κανονισμού, ήτοι μόνο δύο έτη περίπου μετά την πανηγυρική διακήρυξη της ΔΗΕΔΑΠ– η γενική πρακτική και η πεποίθηση δικαίου των οικείων υποκειμένων του διεθνούς δικαίου όσον αφορά τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών.

91. Τρίτον, το επιχείρημα ότι η ΔΗΕΔΑΠ παράγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα για την Ένωση δεν είναι δυνατό να στηριχθεί ούτε στις αποφάσεις του Δικαστηρίου NTN Toyo Bearing, Fediol και Nakajima, στις οποίες παρέπεμψαν οι αναιρεσείοντες. Πράγματι, η προκειμένη περίπτωση δεν μπορεί να συγκριθεί με τις εν λόγω υποθέσεις:

— Η ΔΗΕΔΑΠ δεν συνιστά, υπό την έννοια της αποφάσεως NTN Toyo Bearing [59], ένα γενικό, δεσμευτικό και προερχόμενο (και) από την ίδια την Ένωση νομικό πλαίσιο το οποίο ο νομοθέτης της Ένωσης θα όφειλε να τηρήσει αυστηρώς κατά τη θέσπιση της απαγορεύσεως διαθέσεως προϊόντων φώκιας στην αγορά.

— Εξίσου αδύνατη είναι η σύγκριση της προκειμένης περιπτώσεως με την υπόθεση Fediol [60]. Αληθεύει, βεβαίως, ότι ο βασικός κανονισμός παραπέμπει ρητώς, σε ένα σημείο του προοιμίου του [61], στη ΔΗΕΔΑΠ. Η παραπομπή αυτή όμως επ' ουδενί σημαίνει ότι σκοπός του κανονισμού είναι να απονείμει σε ιδιώτες, βάσει του άρθρου 19 της ΔΗΕΔΑΠ, δικαιώματα τα οποία αυτοί θα μπορούσαν να προβάλουν δικαστικώς.

— Τέλος, ο βασικός κανονισμός δεν αποσκοπεί ούτε στην εκπλήρωση των διεθνών υποχρεώσεων της Ένωσης, όπως συνέβαινε στην υπόθεση Nakajima [62]. Συγκεκριμένα, όπως επισημάνθηκε ήδη, η ΔΗΕΔΑΠ δεν περιέχει σε καμία περίπτωση νομικώς δεσμευτικές επιταγές όσον αφορά τη δράση της Ένωσης ή των κρατών μελών της.

92. Ασφαλώς, το γεγονός ότι η ΔΗΕΔΑΠ δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «hard law» δεν πρέπει να οδηγήσει στο εσφαλμένο συμπέρασμα ότι τέτοιου είδους διακήρυξη ουδεμία σημασία έχει για τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Πράγματι, ως «soft law» [63] έχει τουλάχιστον χαρακτήρα συστάσεως και επιπλέον μη αμελητέα πολιτική βαρύτητα. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο επειδή η ΔΗΕΔΑΠ υιοθετήθηκε πανηγυρικώς υπό μορφή ψηφίσματος της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών και υποστηρίχθηκε από πολυάριθμα κράτη, μεταξύ των οποίων και όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης.

93. Ο σεβασμός προς τα Ηνωμένα Έθνη (άρθρο 3, παράγραφος 5, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ) όπως και η καλόπιστη συνεργασία της Ένωσης με τα κράτη μέλη της (άρθρο 4, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, ΣΕΕ) επιβάλλουν στα θεσμικά όργανα της Ένωσης την υποχρέωση να εξετάζουν το περιεχόμενο της ΔΗΕΔΑΠ και να τη λαμβάνουν υπόψη στον μέγιστο δυνατό βαθμό κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, ακόμη και αν η εν λόγω διακήρυξη δεν περιέχει νομικώς δεσμευτικές επιταγές για τη δράση της Ένωσης.

58 — Το ψήφισμα 61/295 εγκρίθηκε με 143 ψήφους υπέρ, τέσσερις ψήφους κατά και έντεκα αποχές (*Official Records of the General Assembly*, Sixty-First Session, Supplement Nr. 53, A/61/53, πρώτο μέρος, κεφάλαιο II, τμήμα A). Κατά ψήφισαν η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής· μεταξύ των κρατών που απείχαν ήταν το Μπαγκλαντές, η Κένυα, η Κολομβία, η Νιγηρία και η Ρωσική Ομοσπονδία.

59 — Απόφαση NTN Toyo Bearing κ.λπ. κατά Συμβουλίου (113/77, EU:C:1979:91, σκέψη 21).

60 — Απόφαση Fediol κατά Επιτροπής (191/82, EU:C:1983:259, σκέψη 22)· βλ. και πρόσφατη απόφαση Συμβούλιο και Κοινοβούλιο κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Vereniging Milieudefensie και Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht (C-401/12 P έως C-403/12 P, EU:C:2015:4, σκέψη 58).

61 — Αιτιολογική σκέψη 14 του κανονισμού 1007/2009.

62 — Απόφαση Nakajima κατά Συμβουλίου (C-69/89, EU:C:1991:186, σκέψη 31)· βλ. και πρόσφατη απόφαση Συμβούλιο και Κοινοβούλιο κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Vereniging Milieudefensie και Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht (C-401/12 P έως C-403/12 P, EU:C:2015:4, σκέψη 59).

63 — Σχετικά με την έννοια του «soft law», βλ. τις πρόσφατες προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Cruz Villalón στην υπόθεση Γερμανία κατά Συμβουλίου (C-399/12, EU:C:2014:289, σκέψη 97, με περαιτέρω παραπομπές).

94. Το Γενικό Δικαστήριο επ' ουδενί αγνόησε αυτά τα «soft-law αποτελέσματα» της ΔΗΕΔΑΠ. Αντιθέτως, ήλεγξε αν ο νομοθέτης της Ένωσης είχε πράγματι εξετάσει το περιεχόμενο της ΔΗΕΔΑΠ. Σύμφωνα με τα διαπιστωθέντα κατά την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση [64] πραγματικά περιστατικά, υπήρξαν εκτενείς και επανειλημμένες διαβουλεύσεις με τους εκπροσώπους των Ινουίτ στο πλαίσιο της εκπονήσεως τόσο του βασικού κανονισμού όσο και των μέτρων εφαρμογής, και κατόπιν τούτου, ο νομοθέτης της Ένωσης εισήγαγε στον βασικό κανονισμό (άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1007/2009) την «εξαίρεση υπέρ των Ινουίτ» η οποία παρέχει τη δυνατότητα στους Ινουίτ και σε άλλες κοινότητες αυτοχθόνων πληθυσμών να εξακολουθήσουν να διαθέτουν σε περιορισμένη κλίμακα στην εσωτερική αγορά προϊόντα φώκιας που προέρχονται από θήρα στηριζόμενη σε παραδοσιακές μεθόδους προς εξασφάλιση της επιβιώσεώς τους. Υπό τις δεδομένες συνθήκες δεν θα ήταν δυνατόν να απαιτηθούν περισσότερα από τον νομοθέτη.

95. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, ούτε το τρίτο και τελευταίο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως –εάν κριθεί ως παραδεκτό– δύναται να ευδοκιμήσει και πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

Δ – *Σύνοψη*

96. Δεδομένου ότι ούτε ο πρώτος ούτε ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως μπορούν να γίνουν δεκτοί, η αίτηση αναιρέσεως δεν έχει στο σύνολό της καμία προοπτική ευδοκιμήσεως και πρέπει να απορριφθεί ως εν μέρει απαράδεκτη και εν μέρει αβάσιμη.

V – **Έξοδα**

97. Όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται, όπως προτείνω να γίνει εν προκειμένω, τότε το Δικαστήριο αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων σύμφωνα με το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ενώ τα επιμέρους ζητήματα ρυθμίζονται βάσει των άρθρων 137 έως 146 σε συνδυασμό με το άρθρο 184, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας.

98. Από το άρθρο 138, παράγραφοι 1 και 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 184, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας συνάγεται ότι ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου· εάν οι ηττηθέντες διάδικοι είναι περισσότεροι, τότε αποφαίνεται το Δικαστήριο επί της κατανομής των δικαστικών εξόδων. Δεδομένου ότι η Επιτροπή υπέβαλε σχετικό αίτημα και οι αναιρεσείοντες ηττήθηκαν, αυτοί πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα. Εφόσον αυτοί άσκησαν από κοινού την αίτηση αναιρέσεως, φέρουν τα έξοδα αλληλεγγύως και εις ολόκληρον [65].

99. Κατά τρόπο διαφορετικό πρέπει να κριθεί το ζήτημα των δικαστικών εξόδων του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Τα εν λόγω όργανα, τα οποία πρωτοδίκως παρενέβησαν υπέρ της Επιτροπής, μετείχαν γραπτώς και προφορικώς και στην αναιρετική διαδικασία. Το Δικαστήριο μπορεί, δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, να επιβάλει στους διάδικους αυτούς να φέρουν τα δικά τους δικαστικά έξοδα.

100. Από το γράμμα της διατάξεως αυτής («μπορεί») καθίσταται πρόδηλο ότι το Δικαστήριο μπορεί κάλλιστα να αποφανθεί διαφορετικά σε ορισμένες περιπτώσεις όπου τούτο είναι ενδεδειγμένο και να καταδικάσει τους ηττηθέντες αναιρεσείοντες στα δικαστικά έξοδα όσων παρενέβησαν πρωτοδίκως υπέρ του αντιδίκου, εάν αυτοί –όπως εν προκειμένω το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο– νίκησαν κατ'

64 — Σκέψεις 114 και 115 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

65 — Απόφαση Akzo Nobel Chemicals και Akcros Chemicals κατά Επιτροπής (C-550/07 P, EU:C:2010:512, σκέψη 123)· ομοίως, απόφαση D και Σουηδία κατά Συμβουλίου (C-122/99 P και C-125/99 P, EU:C:2001:304, σκέψη 65), στην τελευταία αυτή υπόθεση, ο D και το Βασίλειο της Σουηδίας είχαν ασκήσει μάλιστα δύο χωριστές αιτήσεις αναιρέσεως και, εντούτοις, καταδικάστηκαν να φέρουν εις ολόκληρον τα δικαστικά έξοδα.

αναίρεση [66]. Ωστόσο, εν προκειμένω φρονώ ότι ενδείκνυται να εφαρμοσθεί ο κανόνας που θέτει το άρθρο 184, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας. Υπέρ αυτού συνηγορεί και το άρθρο 140, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 184, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας [67].

VI – **Πρόταση**

101. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να εκδώσει απόφαση με το ακόλουθο διατακτικό:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους.

3) Κατά τα λοιπά, οι αναιρεσείοντες φέρουν αλληλεγγύως και εις ολόκληρον τα δικαστικά έξοδα.

66 — Συναφώς, παραδείγματος χάρη, απόφαση Συμβούλιο κατά Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group (C-337/09 P, EU:C:2012:471, σκέψη 112)· στην περίπτωση αυτή, επιβλήθηκαν στο Συμβούλιο ως ηττηθέν αναιρεσείον μεταξύ άλλων τα δικαστικά έξοδα της Audace που παρενέβη πρωτοδίκως προς απόρριψη των αιτημάτων του και της οποίας τα αιτήματα έγιναν δεκτά στην αναιρετική διαδικασία.

67 — Βλ., συναφώς, απόφαση Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψη 116).